

EKOSİSTEM HİZMETLERİNİN SOSYO-KÜLTÜREL DEĞERİNİN BELİRLENMESİNDE KULLANILAN YÖNTEM VE TEKNİKLER

(METHODS AND TECHNIQUES USED IN DETERMINING THE SOCIO-CULTURAL VALUE OF ECOSYSTEM SERVICES)

Zahidenur BAYCAN¹

¹Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı Isparta/Türkiye
baycanzahidenur9@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1941-9955

Doi: <https://doi.org/10.53463/ecopers.20240314>

Corresponding Author/İletişim yazarı: Zahidenur BAYCAN

E-mail: baycanzahidenur9@gmail.com

ÖZET

Bu çalışmada, ekosistem hizmetlerinin sosyo-kültürel değerlerini belirlemeye yönelik geliştirilen yöntem ve teknikleri ele almaktadır. Çalışma, özellikle kültürel ekosistem hizmetleri (KEH) üzerine odaklanarak bu hizmetlerin insan refahı ve sürdürülebilirlik açısından önemini vurgular. Makalenin amacı doğrultusunda Araştırma kapsamında KEH'nin tanımı, sınıflandırılması ve değerlendirilmesi teorik bir çerçevede incelenmiş; sosyal değerlerini belirlemeye yönelik anketler, yarı-yapılandırılmış görüşmeler, katılımcı haritalama, ekonomik değerlendirme ve sosyal medya analizi gibi yöntemler tartışılmıştır. KEH'nin sosyal değerleri, doğal kaynakların sürdürülebilir yönetiminde ve toplumsal refahın artırılmasında kritik bir rol oynamaktadır. Sonuç olarak, KEH'nin sosyal değerlerinin korunması ve sürdürülebilir ekosistem yönetimi için politika süreçlerine entegrasyonu önerilmektedir. Bu hizmetlerin toplumsal faydalarını belirlemek ve ekosistem yönetiminde yerel halkın katılımını sağlamak için bu yöntemlerin nasıl kullanılabileceği örneklerle açıklanmaktadır. KEH'in sosyal değerinin anlaşılması, doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimi ve toplumsal refahın artırılması için kritik öneme sahiptir. Bu, ekosistem hizmetlerinin korunması ve insan refahı ile uyumlu bir şekilde yönetilmesine katkı sağlar.

Anahtar Kelimeler: Kültürel ekosistem hizmetleri, sosyal değer, insan refahı, sürdürülebilirlik.

ABSTRACT

This paper discusses the methods and techniques developed to determine the socio-cultural values of ecosystem services. The study focuses particularly on cultural ecosystem services (CEES), emphasizing their importance for human well-being and sustainability. In line with the aim of the article, the research examines the definition, classification and valuation of CES in a theoretical framework, and discusses methods such as surveys, semi-structured interviews, participatory mapping, economic valuation and social media analysis to identify their social values. The social values of KEH play a critical role in the sustainable management of natural resources and enhancing social welfare. As a result, it is recommended that the social values of KEH are protected and integrated into policy processes for sustainable ecosystem management. Examples illustrate how these methods can be used to identify the social benefits of these services and to engage local people in ecosystem management. Understanding the social value of KEH is critical for the sustainable management of natural resources and enhancing social well-being. This contributes to the conservation and management of ecosystem services in a way that is compatible with human well-being.

Key words: Cultural ecosystem services (CES), social values, human, sustainability.

1. GİRİŞ

İnsanların ekosistemlerden doğrudan ya da dolaylı olarak elde ettiği faydaları ifade eden ekosistem hizmetleri (EH) kavramı, bu faydalar bağlamında sınıflandırılarak son on yılda peyzaj araştırmalarında mekânsal, sayısal, ekolojik, sosyal ve kültürel açılardan ele alınarak değerlendirilmektedir. Bir peyzajın sağladığı EH çok çeşitli olmakla birlikte maddi olmayan faydaları ifade eden kültürel ekosistem hizmetleri (KEH) peyzajın sosyo-kültürel yönüyle ilişkilendirilen ve belirli bir bölgede yaşayan topluluklarla alakalı değerleri ifade etmektedir. Ölçme ve değerlendirmedeki güçlükler sebebiyle peyzaj araştırmaları kapsamında farklı yöntem ve teknikler kullanılarak değerlendirilmektedir. Çünkü bir topluma ait kültürel değerler, genellikle zamanın ve peyzajın yapısına bağlı olarak uzun bir süre boyunca 'topluluklar' tarafından paylaşılan deneyimleri ifade ettiğinden (Turner, 2010) her topluluk için farklı yöntem ve tekniklere ihtiyaç duyulabilir.

KEH, bireylerin ve toplumların zihinsel ve fiziksel sağlığını iyileştirirken, toplumsal bağları pekiştiren ve kültürel kimliklerin şekillenmesine katkıda bulunan önemli ekosistem bileşenleridir (Daniel vd, 2012). Bu hizmetler, doğrudan ekonomik kazançlara dönüştürülemez de, insan refahı ile doğrudan ilişkili değerleri ifade eder (Chan vd., 2012). KEH, bireylerin ve toplumların doğayla olan etkileşimlerinden elde ettikleri estetik, ruhsal, rekreasyonel ve kültürel değerleri kapsar. Bu değerlerin, insanların yaşam kalitesini nasıl etkilediğini anlamak ekosistem yönetimi ve sürdürülebilir kalkınma için kritik bir öneme sahiptir. Kültürel ekosistem hizmetleri, insanların duygusal bağlantıları, anlam arayışı, memnuniyet ve içsel motivasyonları göz önüne alındığında, insan refahı için değer taşımaktadır (Gould vd, 2019; Taş, 2021). Kültürel ekosistem hizmetleri, insan yaşamına ve refahına çok yönlü olumlu etkiler sağlamaktadır. Doğal ve kültürel miras alanları, estetik bir deneyim sunarak ruh halini iyileştirir ve stresi azaltır. Bu alanlar, rekreasyon ve eğlence faaliyetleri için ideal mekanlar sağlayarak sağlıklı yaşam tarzlarını teşvik eder. Ayrıca, kültürel ekosistemler, yerel toplumların tarihî ve kültürel kimliklerini korumalarına yardımcı olur ve toplumsal dayanışmayı güçlendirir. Turizm açısından da büyük öneme sahiptirler, yerel ekonomiyi canlandırır ve istihdam yaratırken bölgeye ekonomik katkı sağlarlar. Son olarak, doğal ve kültürel miras alanlarında vakit geçirmek, fiziksel ve zihinsel sağlık için faydalıdır, genel yaşam kalitesini artırır ve insanların sağlıklı bir yaşam sürdürmesine yardımcı olur. Bu nedenlerle, kültürel ekosistem hizmetleri insanların yaşamına çok yönlü olumlu katkılar sağlar ve korunmaları önem arz eder. KEH'in sosyal değerini ölçmek ve değerlendirmek için kullanılabilecek yöntemlerin derlenmesi, konuya ilişkin

yapılacak çalışmalara yol göstermekle birlikte bu hizmetlerin farklı toplum kesimlerindeki etkilerini analiz etmeyi kolaylaştırabilir.

Bu makale, KEH'nin sosyal değerini belirlemek için kullanılan yöntem ve tekniklerden bahsetmek ve açıklamayı amaçlamaktadır.. Bu amaçla, KEH'in sosyal değerlerinin belirlenmesine yönelik teorik ve pratik yaklaşımları içeren bir yaklaşım sunmaktadır. Teorik olarak, KEH'in tanımı, sınıflandırılması ve değerlendirilmesi üzerine mevcut literatür incelenecek, pratik olarak ise, KEH'in sosyal değerlerinin ölçülmesi için kullanılan katılımcı yöntemle oluşturulmuş anket ve yarı-yapılandırılmış görüşmelere yönelik örnekler sunulacaktır. Makalenin amacı ve kapsamı doğrultusunda ele alınan konular/sorular aşağıda maddeler halinde verilmiştir:

- 1) KEH'in tanımı, sınıflandırılması ve değerlendirilmesi
- 2) Kültürel ekosistem hizmetlerinin sosyal değeri
- 3) Katılımcı yaklaşımla geliştirilen ölçme ve değerlendirme yöntemleri

2. KÜLTÜREL EKOSİSTEM HİZMETLERİNİN (KEH) TANIMI,SINIFLANDIRILMASI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Kültürel ekosistemin tanımı konusunda, farklı disiplinlerin yanı sıra aynı alandaki akademisyenlerin de çeşitli tanımlar geliştirildiği gözlemlenmektedir. Bunun en temel nedeni, kültürel ekosistem hizmetlerinin sunumunun somut bir niteliğe sahip olmamasıdır. Kültürel ekosistemin sağlıklı soyut yapısı, kültürel varoluşunda olduğu gibi, tanımının kişilere ve disiplinlere göre farklı şekilde gözlemlenmesini sağlamaktadır. (Mulci, vd, 2013)

Turner, (2010), ekosistem hizmetlerini çoğulcu bir yaklaşımla ele aldığı çalışmasında; insan refahının bireysel taleplerin bir sonucu olması ve bunun sunulmasının çeşitli sosyal, kültürel ve kolektif ihtiyaçlarının karşılanmasına bağlı olduğunu söylemektedir.

Kültürel Ekosistem Hizmetleri (KEH) kavramı, insanların doğal kaynaklarından yararlanarak geliştirilen ve psikolojik düzeydeki varoluşları için önemli bir rol oynayan bir olgudur. KEH, doğal özellikleriyle birlikte insan deneyimlerinin, algılarının ve yargılarının bir sonucu olarak şekillenir(Vasiljevic ve Gavrilovic, 2019). Kültürel Ekosistem Hizmetleri (KEH), insanların doğal olarak ürettiği estetik değerleri, zihinsel ve fiziksel sağlıkla ilgili katkıları ve ruhsal deneyimleri kapsayan maddi olmayan faydalar ifade eder (Arslan ve Örüçü, 2021; MEA, 2005; Nahuelhual vd., 2013; Retka vd., 2019; Taş, 2021).

Kültürel hizmetler, doğanın bize sunduğu maddi olmayan hazinelerdir. Bunlar, sadece keyifli vakit geçirmemizi sağlamakla kalmaz, aynı zamanda ruhsal ve zihinsel refahımızı da büyük

ölçüde etki eden değerleri içerirler. Kültürel ekosistem hizmetleri aşağıda kısaca açıklanmıştır (Çizelge 1)

Çizelge 1. Kültürel Ekosistem Hizmetleri (MEA, 2005; Muhacir, 2014; Taş, 2021)

Kültürel çeşitlilik	Sağlık durumu, toplumsal statü, kültürel arka plan, dinî inançlar, cinsiyet, engellilik, yaş, coğrafi özellikler ve benzeri pek çok faktörün bir araya gelmesiyle ortaya çıkar.
Manevi ve etik değerler	Bazı manevi ve ahlaki değerler, ekosistemlerle veya doğal unsurlarıyla ilişkilidir.
Bilgi sistemi	Çeşitli ekosistemlerin varlığı, farklı kültürlerin etkisiyle oluşan geleneksel bilgi sistemlerini şekillendirir.
Eğitim değeri	Bazı topluluklar için, ekosistemler ve içerdikleri süreçler temel eğitim değerlerine sahiptir.
İlham değeri	Doğal ekosistemler, sanat, halk kültürü, milli miras ve mimari alanlarında büyük bir yaratıcı ilham kaynağı sunar.
Estetik değerler	Birçok kişi, ekosistemlerin birçok etkisi üzerinde estetik bir değer ya da güzellik algısı geliştirirler.
Sosyal değerler	Ekosistemler, sosyal ilişkilerin çeşitliliğine etki eder ve kültürel yapıların oluşmasına katkı sağlarlar.
Mekân hissi	Bazı insanlar, çevrelerinin bazı özelliklerini içeren ekosistemleri tanımlayarak, bu mekânları hissettikleri duyguyla değerlendirirler.
Kültürel miras değerleri	Belirli topluluklar, kültürel veya tarihsel olarak yükledikleri anlamlarla belirli mekanları, diğerlerine göre daha değerli hale getirirler.
Rekreasyon ve ekoturizm	İnsanlar, boş zamanlarını değerlendirmek için doğal ya da belirli nitelikleri olan alanlardan oluşan ekosistemleri tercih ederler.

3. KÜLTÜREL EKOSİSTEM HİZMETLERİNİN SOSYAL DEĞERİ

Kültürel ekosistem hizmetlerinin (KEH) sosyal değerinin belirlenmesi, hem ekosistem yönetimi hem de toplumsal refah açısından büyük bir öneme sahiptir. İlk olarak, KEH'in sunduğu faydaların anlaşılması, bu hizmetlerin korunması ve sürdürülebilir kullanımının sağlanması için

kritik bir adımdır. Ekosistem hizmetlerinin sağladığı maddi olmayan faydaların da göz önünde bulundurulmasını sağlar, bu da ekosistem yönetimi kararlarında daha bütüncül ve dengeli bir yaklaşımı mümkün kılar (MEA, 2005). İkinci olarak, KEH'in sosyal değerlerinin belirlenmesi, toplumsal bağların güçlendirilmesi ve kültürel kimliklerin korunması açısından önemlidir. Doğal alanların sunduğu rekreasyonel ve estetik deneyimler, bireylerin ve toplulukların sosyal bağlantılarını pekiştirir. Bu tür deneyimler, insanların doğayla ve birbirleriyle daha derin bağlar kurmasına yardımcı olur, bu da toplumsal uyumu ve dayanışmayı artırır. Ayrıca, kültürel miras alanları ve doğal peyzajlar, yerel kimliklerin ve kültürel değerlerin korunmasında önemli bir rol oynar (Chan vd, 2012). Son olarak, KEH'in sosyal değerlerinin belirlenmesi, politika yapıcılar ve planlamacılar için değerli bilgiler sunar. Sosyal değerlerin anlaşılması, ekosistem hizmetleri yönetimi ve koruma stratejilerinin toplum ihtiyaçlarına ve beklentilerine daha uygun hale getirilmesine yardımcı olur. Bu, doğa koruma çabalarının toplum tarafından daha geniş kabul görmesini ve desteklenmesini sağlar (Daniel vd, 2012).

Sosyal değerler, bir toplumun ruhunu ve kalbini oluşturan, paylaşılan inançlar, normlar ve kültürel değerler bütünüdür. Bu değerler, bireylerin toplum içindeki etkileşimleri ve ilişkileri sonucu ortaya çıkar ve toplumun birlikte yaşama biçimlerini, sosyal normlarını ve ahlaki prensiplerini şekillendirir. Sosyal değerler, toplumsal kimliğin oluşumu, sosyal bağların güçlenmesi ve toplumun dayanışmasını sağlaması açısından büyük önem taşır (Schwartz, 1999).

Sosyal değerlerin önemi, toplumsal birlik ve uyumun sağlanmasında yatar. Bu değerler bireyler arasında empati, saygı ve hoşgörüyü teşvik etmesidir. Bu üç temel değer, toplumsal ilişkilerin güçlenmesine ve toplumsal sorumluluk bilincinin artmasına katkıda bulunarak daha sağlam ve dayanıklı toplumlara zemin hazırlar. Toplumsal normların oluşmasına yardımcı olması ve bireylerin davranışlarını yönlendirmesidir. Bu sayede, toplumda düzen ve istikrar sağlanır. Toplamların sürdürülebilir bir şekilde gelişmesi ve refahının artması, sadece ekonomik kalkınma ile sınırlı değildir. Bu hedefe ulaşmak için sosyal değerlerin korunması ve geliştirilmesi de kritik önem taşır (Inglehart ve Baker, 2000).

3.1 Sosyal Değerin Belirlenmesinde Doğal Kaynakların Rolü

Kültürel ekosistem hizmetleri, doğal kaynakların sosyal ve kültürel açıdan nasıl değer gördüğünü belirler. Bu hizmetler, insanların doğayla olan ilişkilerini, kültürel kimliklerini ve yaşam kalitelerini doğrudan etkiler. Sosyal değerlerin belirlenmesi, doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilir yönetimi için kritik öneme sahiptir. Örneğin, bir ormanın sadece bir kaynak olarak değil, aynı zamanda kültürel ve rekreasyonel bir alan olarak görülmesi, bu alanın korunması ve sürdürülebilir yönetimi için hayati öneme sahiptir. Bu tür sosyal değerler,

kaynakların aşırı kullanılmasını önleyerek, onların uzun vadeli korunmasına katkıda bulunur(Chan vd, 2012).

3.2 Karar Alma Süreçlerine Katkısı ve Politika Oluşturmadaki Etkisi

Kültürel ekosistem hizmetlerinin sosyal değerlerinin belirlenmesi, politika yapıcılarının ve yöneticilerin daha kapsayıcı ve etkili kararlar almalarını sağlar. Sosyal değerler, yerel toplulukların karar alma süreçlerine katılımını teşvik eder ve bu katılım, politikaların toplumsal kabulünü artırır. Örneğin, yerel toplulukların kültürel ve sosyal değerlerinin dikkate alındığı projeler, daha başarılı ve sürdürülebilir olur (Fish vd, 2016) . Ayrıca, sosyal değerlerin politika oluşturma süreçlerine entegrasyonu, doğal kaynak yönetimi politikalarının daha bütüncül ve etkili olmasına yardımcı olur. Örneğin, bir kıyı bölgesinin kültürel ve turistik değerleri göz önünde bulundurulduğunda, bu bölgenin korunması ve yönetimi için özel politikalar geliştirilir (Raymond vd, 2009).

3.3 Toplumun Refahı ve Sürdürülebilirliği Üzerindeki Etkileri

Kültürel ekosistem hizmetlerinin sosyal değerleri, toplumun genel refahı ve sürdürülebilirliği üzerinde önemli etkilere sahiptir. Doğal alanlar, insanların ruhsal ve fiziksel sağlığını destekler. Örneğin, yeşil alanlar ve parklar, stresin azaltılmasına, fiziksel aktivitelerin artmasına ve genel yaşam kalitesinin iyileşmesine katkıda bulunur (Tzoulas vd, 2007) . Ayrıca, kültürel ekosistem hizmetleri, toplumsal dayanışmayı ve sosyal bağları güçlendirir. Ortak doğal alanlar ve kültürel etkinlikler, toplum üyeleri arasında etkileşimi artırarak sosyal sermayeyi güçlendirir (Pretty vd, 2006). Son olarak, kültürel ekosistem hizmetleri, çevresel eğitim ve farkındalığın artırılmasında önemli rol oynar. Bu hizmetler, doğanın ve kültürel değerlerin öğrenilmesini ve takdir edilmesini sağlar, bu da gelecek nesillerin doğaya daha duyarlı olmasına ve sürdürülebilir yaşam tarzlarını benimsemelerine yardımcı olur (Krasny ve Tidball, 2009).

4. KATILIMCI YAKLAŞIMLA GELİŞTİRİLEN ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME YÖNTEMLERİ

Kültürel ekosistem hizmetlerinin (KEH) sosyal değerinin belirlenmesinde çeşitli yöntemler ve araçlar kullanılmaktadır. Bu yöntemler, nitel ve nicel yaklaşımlar kullanarak KEH'in insan yaşamı üzerindeki etkilerini ve toplumsal önemini değerlendirmeyi amaçlar. İşte bu değerlendirme süreçlerinde kullanılan bazı ana yöntemler ve araçlar şunlardır;

1. Anketler ve Anket Araştırmaları

Anketler, insanların ekosistem hizmetleriyle ilgili algılarını, değerlerini ve deneyimlerini doğrudan ölçmek için kullanılır. Anketler, büyük örneklem gruplarından veri toplamak için etkili

bir yöntemdir ve insanların KEH'e sayesinde değeri anlamada önemli bilgiler sağlar (Albayrak, 2012).

2. Görüşmeler ve Odak Grup Çalışmaları

Derinlemesine görüşmeler ve odak grup çalışmaları, bireylerin ve toplulukların ekosistem hizmetlerine ilişkin detaylı ve kişisel bakış açılarını ortaya çıkarır. Bu yöntemler, katılımcıların duygusal ve kültürel bağlarını ve bu hizmetlerin sosyal değerini anlamak için kullanılır (Albayrak, 2012).

3. Katılımcı Haritalama ve Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS)

Katılımcı haritalama ve CBS, insanların değer verdikleri ekosistem hizmetlerinin coğrafi dağılımını görselleştirmeye yardımcı olur. Katılımlı coğrafi bilgi sistemleri (PPGIS) ve Katılımcı GIS (PGIS) de sıklıkla kullanılmaktadır (Arslan, 2022). Bu yöntemler, topluluk üyelerinin belirli alanlara verdikleri değeri haritalamak için kullanılır ve bu alanların korunması ve yönetimi için kritik bilgiler sunar (Arslan ve Örüçü, 2020).

4. Ekonomik Değerleme Yöntemleri

Ekosistem hizmetlerinin ekonomik değerini belirlemek için çeşitli ekonomik değerlendirme yöntemleri kullanılır. Bu yöntemler arasında koşullu değerlendirme, seyahat maliyeti yöntemi ve hedonik fiyatlandırma yer alır. Bu yöntemler, KEH'in doğrudan ekonomik faydalara dönüştürülemeyen sosyal değerlerini ölçmeyi amaçlar (Van Jaarsveld vd. 2005).

5. Sosyal Medya Analizi

Sosyal medya verileri, insanların ekosistem hizmetleri hakkında çevrimiçi paylaşımlarını analiz ederek KEH'in sosyal değerini belirlemek için kullanılabilir. Bu analizler, insanların hangi alanları ve hizmetleri değerli bulduğunu ve bu konudaki duygusal tepkilerini anlamada yardımcı olur. Örneğin, Aydın ili üzerine yapılan bir çalışmada, sosyal medyadan elde edilen coğrafi etiketli fotoğraflar kullanılarak kültürel ekosistem hizmetleri modellenmiştir (Taş ve Arslan, 2022).

6. Kültürel ve Tarihsel Analizler

Kültürel ve tarihsel analizler, belirli ekosistem hizmetlerinin zaman içindeki kültürel ve tarihsel önemini değerlendirmek için kullanılır. Bu analizler, KEH'in topluluklar üzerindeki uzun vadeli etkilerini ve değerlerini anlamak için gereklidir.

7. Kullanıcı Katılımı ve Topluluk Temelli Yöntemler

Topluluk temelli yöntemler, KEH'in sosyal değerini belirlemede doğrudan yerel toplulukların katılımını sağlar. Bu yöntemler, toplulukların bilgi ve deneyimlerini kullanarak KEH'in değerini daha bütüncül bir şekilde değerlendirmeyi amaçlar(Yoshimura ve Hiura, 2017).

Bu yöntem ve araçlar, KEH'in sosyal değerinin kapsamlı bir şekilde değerlendirilmesini sağlar ve bu değerlerin korunması ve sürdürülebilir yönetimi için önemli bilgiler sunar.

5.TOPLULUK KATILIMININ EKOSİSTEM HİZMETLERİNİN YÖNETİMİ VE DEĞERLENDİRİLMESİNE KATKILARI

Topluluk katılımı, ekosistem hizmetlerinin yönetiminde yerel bilgilerin ve deneyimlerin enteg4.rasyonunu sağlar. Yerel halk, ekosistemlerin nasıl kullanıldığını ve korunduğunu en iyi bilen gruptur ve onların katılımı, hizmetlerin etkili bir şekilde değerlendirilmesi için gereklidir (Inglehart ve Baker, 2000). Topluluk katılımı, ekosistem hizmetlerinin değerlendirilmesinde şu şekillerde katkı sağlar:

Yerel Bilginin Entegrasyonu: Yerel halk, ekosistemlerin tarihsel kullanımı ve mevcut durumu hakkında derinlemesine bilgiye sahiptir. Bu bilgi, ekosistem hizmetlerinin doğru bir şekilde değerlendirilmesi ve yönetim planlarının oluşturulması için önemlidir (Berkes vd, 2000).

Sosyal Kabul ve Destek: Ekosistem hizmetleriyle ilgili projelerde topluluk katılımı, projelerin sosyal kabulünü artırır ve yerel halkın projelere olan desteğini sağlar. Bu, uzun vadeli sürdürülebilirlik ve başarı için kritiktir (Reed, 2008)

Çeşitli Beklentilerin Anlaşılması: Topluluklar genellikle farklı sosyal, kültürel ve ekonomik beklentilere sahiptir. Bu beklentilerin anlaşılması, ekosistem hizmetlerinin daha kapsayıcı ve adil bir şekilde yönetilmesine yardımcı olur (Chan vd, 2012).

Toplulukların ekosistem hizmetlerinden beklentileri, bu hizmetlerin sosyal değerini belirlemede önemli bir faktördür. Beklentilerin doğru bir şekilde anlaşılması, hizmetlerin nasıl optimize edileceği ve toplumsal faydanın nasıl maksimize edileceği konusunda yol gösterir:

Rekreasyon ve Turizm: Topluluklar, ekosistemlerden rekreasyon ve turizm faaliyetleri için beklentilerde bulunabilir. Bu tür beklentiler, ekosistemlerin ekonomik ve sosyal değerini artırır (Wood vd, 2013).

Kültürel ve Manevi Değerler: Ekosistemler, topluluklar için kültürel ve manevi değerler taşır. Bu değerler, toplulukların kimliklerini ve geleneklerini sürdürmelerine yardımcı olur (Daniel vd, 2012).

Eğitim ve Bilinçlendirme: Eğitim kurumları ve topluluk üyeleri, ekosistemlerden eğitim ve bilinçlendirme faaliyetleri için faydalanabilir. Bu tür faaliyetler, ekosistem hizmetlerinin toplumsal farkındalığını artırır (MEA, 2005).

6. KÜLTÜREL EKOSİSTEM HİZMETLERİNİN SOSYAL DEĞERİNİ ÖLÇMEK İÇİN ÖRNEK ÇALIŞMALAR

Lindhjem ve Navrud (2008) tarafından yapılan bir araştırmada, Norveç'teki ormanların rekreasyonel değerleri ekonomik olarak değerlendirilmiştir. Koşullu değerlendirme yöntemi kullanılarak yapılan bu çalışma, ormanların sosyal değerini ekonomik terimlerle ifade etmeyi amaçlamıştır. Bu tür çalışmalar, kültürel ekosistem hizmetlerinin ekonomik ve sosyal önemini vurgulamaktadır.

Fagerholm ve Käyhkö (2009) tarafından Tanzanya'da gerçekleştirilen bir çalışma, yerel toplulukların ekosistem hizmetlerine dair algılarını ve değerlerini belirlemek için katılımcı haritalama yöntemini kullanmıştır. Bu çalışma, toplulukların ekosistem hizmetlerine atfettikleri değeri doğrudan belirlemek için etkili bir yol sunmaktadır.

Chan ve arkadaşları (2012) tarafından yapılan bir çalışmada, farklı kültürel değerlerin ekosistem hizmetleri üzerindeki etkileri incelenmiştir. Bu araştırma, ekosistem hizmetlerinin sadece ekonomik değil, aynı zamanda manevi ve kültürel değerlerini de dikkate alarak daha kapsamlı bir değerlendirme sunmaktadır.

Yoshimura ve Hiura (2017) tarafından yapılan bir araştırmada, Hokkaido'daki peyzajların estetik değeri, coğrafi etiketli fotoğraflar kullanılarak haritalanmıştır. Çalışma, sosyal medyanın kültürel hizmetlerin mekansal dağılımını anlamada nasıl kullanılabileceğini göstermektedir.

Arslan ve Örüçü (2021) tarafından yapılan bir çalışmada, sosyal medya verileri ve GIS kullanılarak Eskişehir'deki kültürel ekosistem hizmetlerinin potansiyel dağılım alanları modellenmiştir. MaxEnt modeli kullanılarak yapılan bu çalışma, ekosistem hizmetlerinin mekansal analizinde yeni bir yöntem sunmaktadır. Bu çalışma, kültürel ekosistem hizmetlerinin sosyal değerini belirlemede yenilikçi bir yaklaşım sunar.

7. SONUÇ

Kültürel Ekosistem Hizmetleri'nin (KEH) sosyal değerleri, doğal kaynakların yönetiminde ve toplumsal refahın artırılmasında kritik bir rol oynadığı görülmektedir. Bu çalışmada, Kültürel Ekosistem Hizmetleri'nin (KEH) toplum üzerindeki sosyal değerleri incelenmiş ve bu hizmetlerin insan refahına olan katkıları vurgulanmıştır. KEH, estetik, zihinsel ve fiziksel sağlık

yararları ile toplumsal bağları güçlendirme ve kültürel kimliklerin oluşmasına katkı sağlama gibi önemli işlevlere sahiptir. Bu hizmetlerin sosyal değerlerinin belirlenmesi ve politika süreçlerine entegrasyonu, doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimi açısından büyük bir öneme sahiptir.

Sonuç olarak, KEH'in sosyal değerlerinin dikkate alınması, doğal kaynakların korunması ve yönetimi için sadece çevresel değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel açıdan da önemli faydalar sağlamaktadır. Bu bağlamda, gelecekteki çalışmaların KEH'in sosyal değerlerinin daha derinlemesine incelenmesi ve bu hizmetlerin politika oluşturma süreçlerine entegrasyonunun sağlanması gerekmektedir. Bu, hem toplumsal refahın artırılması hem de doğal kaynakların sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesi için kritik bir adım olacaktır.

KAYNAKÇA

- Albayrak, İ. (2012). Ekosistem Servislerine Dayalı Havza Yönetim Modelinin İstanbul Ömerli Havzası Örneğinde Uygulanabilirliği.
- Arslan, E. S. (2022). Katılımcı Yaklaşım ve Halk Katılımlı Coğrafi Bilgi Sistemleri. *Türkiye Peyzaj Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 87-92. doi:10.51552/peyad.1218814
- Arslan, E. S. ve Örüçü, Ö. K. (2020). Kültürel ekosistem hizmetlerinin sosyal medya fotoğrafları kullanılarak modellenmesi: Eskişehir örneği. *Turkish Journal of Forestry*, 21(1), 94-105. doi:10.18182/tjf.651453
- Arslan, E. S. ve Örüçü, Ö. K. (2021). MaxEnt modelling of the potential distribution areas of cultural ecosystem services using social media data and GIS. *Environment, Development and Sustainability*, 23(2), 2655-2667. doi:10.1007/s10668-020-00692-3
- Berkes, F., Colding, J. ve Folke, C. (2000). Rediscovery Of Traditional Ecological Knowledge As Adaptive Management. 9 Haziran 2024 tarihinde [https://esajournals.onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1890/1051-0761\(2000\)010\[1251:ROTEKA\]2.0.CO;2](https://esajournals.onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1890/1051-0761(2000)010[1251:ROTEKA]2.0.CO;2) adresinden erişildi.
- Chan, K. M. A., Satterfield, T. ve Goldstein, J. (2012). Rethinking ecosystem services to better address and navigate cultural values. *Ecological Economics*, 74, 8-18.
- Daniel, T. C., Muhar, A., Arnberger, A., Aznar, O., Body, J. W., Chan, K. M. A. ve Satterfield, T. (2012). Contributions of cultural services to the ecosystem services agenda. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 109(23), 8812-8819.
- Fagerholm, N. ve Käyhkö, N. (2009). Participatory mapping and geographical patterns of the social landscape values of rural communities in Zanzibar, Tanzania. *Fennia—International Journal of Geography*, 187(1), 43-60.
- Fish, R., Church, A. ve Winter, M. (2016). Conceptualising cultural ecosystem services: A novel framework for research and critical engagement. *Ecosystem Services*, 21, 208-217. doi:10.1016/j.ecoser.2016.09.002
- Gould, R. K., Morse, J. W. ve Adams, A. B. (2019). Cultural ecosystem services and decision-making: How researchers describe the applications of their work. *People and Nature*, 1(4), 457-475. doi:10.1002/pan3.10044
- Inglehart, R. ve Baker, W. E. (2000). Modernization, Cultural Change, and the Persistence of Traditional Values. *American Sociological Review*, 65(1), 19-51. doi:10.1177/000312240006500103
- Krasny, M. E. ve Tidball, K. G. (2009). Applying a resilience systems framework to urban environmental education: *Environmental Education Research*: Vol 15, No 4. 10 Haziran

- 2024 tarihinde <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13504620903003290> adresinden erişildi.
- Lindhjem, H. ve Navrud, S. (2008). How reliable are meta-analyses for international benefit transfers? *Ecological Economics*, 66(2-3), 425-435. doi:10.1016/j.ecolecon.2007.10.005
- MEA. (2005). Ecosystems and Human Well-Being: Synthesis: Island Press. Millennium Ecosystem Assessment. 9 Haziran 2024 tarihinde <https://chapter.ser.org/europe/files/2012/08/Harris.pdf> adresinden erişildi.
- Muhacir, E. S. A. (2014). Ekosistem Servisleri Kapsamında Kırsal Turizm Alternatiflerinin Değerlendirilmesi: Ankara-Haymana İlçesi Örneği.
- Mulci, A. I., Hanspach, J., Abson, D. ve Fischer, J. (2013). Cultural ecosystem services: A literature review and prospects for future research. *Ecology and society*. 19 Kasım 2024 tarihinde https://www.jstor.org/stable/26269377?casa_token=_5g8mQIN1ZUAAAAA%3AxtOQu_nK92S4EqFhNE-r3DOUDfdd8Yhy1XXsPuzRJbnt0TpAbBtrt9GGzenCMXIZDD3h9p3xiLCyN6i0pX_wQQbm_dgXtrOGEq3OpzbuQ6p0SY88612dwa adresinden erişildi.
- Nahuelhual vd. (2013). Mapping recreation and ecotourism as a cultural ecosystem service: An application at the local level in Southern Chile. *Applied Geography*, 40, 71-82. doi:10.1016/j.apgeog.2012.12.004
- Pretty, J., Peacock, J., Sellens, M. ve Griffin, M. (2006). The mental and physical health outcomes of green exercise: International Journal of Environmental Health Research: Vol 15 , No 5—Get Access. 10 Haziran 2024 tarihinde <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09603120500155963?scroll=top&needAccess=true> adresinden erişildi.
- Raymond, C. M., Bryan, B. A., MacDonald, D. H., Cast, A., Strathearn, S., Grandgirard, A. ve Kalivas, T. (2009). Mapping community values for natural capital and ecosystem services. *Ecological Economics*, 68(5), 1301-1315. doi:10.1016/j.ecolecon.2008.12.006
- Reed, M. S. (2008). Stakeholder participation for environmental management: A literature review. *Biological Conservation*, 141(10), 2417-2431. 9 Haziran 2024 tarihinde <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0006320708002693> adresinden erişildi.
- Retka vd.,. (2019). Assessing cultural ecosystem services of a large marine protected area through social media photographs. *Ocean & Coastal Management*, 176, 40-48. doi:10.1016/j.ocecoaman.2019.04.018
- Schwartz, S. H. (1999). A Theory of Cultural Values and Some Implications for Work.
- Taş, M. (2021). Kültürel Ekosistem Hizmetlerinin Sosyal Medya Fotoğrafları Ve Maksimum Entropi Algoritması İle Modellenmesi: Aydın Örneği.
- Taş, M. ve Arslan, E. S. (2022). Kültürel Ekosistem Hizmetlerinin Maksimum Entropi Algoritması Kullanılarak Modellenmesi. *Türkiye Peyzaj Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 93-101. doi:10.51552/peyad.1222298
- Turner, K. (2010). *A pluralistic approach to ecosystem services evaluation* (Working Paper No: 10-07). CSERGE Working Paper EDM. <https://www.econstor.eu/handle/10419/48825> adresinden erişildi.
- Tzoulas, K., Korpela, K., Venn, S., Yli-Pelkonen, V., Kaźmierczak, A., Niemela, J. ve James, P. (2007). Promoting ecosystem and human health in urban areas using Green Infrastructure: A literature review. *Landscape and Urban Planning*, 81(3), 167-178. doi:10.1016/j.landurbplan.2007.02.001
- van Jaarsveld, A. s, Biggs, R., Scholes, R. j, Bohensky, E., Reyers, B., Lynam, T., ... Fabricius, C. (2005). Measuring conditions and trends in ecosystem services at multiple scales: The Southern African Millennium Ecosystem Assessment (SAfMA) experience. *Philosophical*

- Transactions of the Royal Society B: Biological Sciences*, 360(1454), 425-441. doi:10.1098/rstb.2004.1594
- Vasiljevic, N. ve Gavrilovic, S. (2019). Cultural Ecosystem Services. W. Leal Filho, A. M. Azul, L. Brandli, P. G. Özuyar ve T. Wall (Ed.), *Life on Land* içinde , Encyclopedia of the UN Sustainable Development Goals (ss. 1-10). Cham: Springer International Publishing. doi:10.1007/978-3-319-71065-5_47-1
- Wood, S. A., Guerry, A. D., Silver, J. M. ve Lacayo, M. (2013). Using social media to quantify nature-based tourism and recreation. *Scientific Reports*, 3(1), 2976. doi:10.1038/srep02976
- Yoshimura, N. ve Hiura, T. (2017). Demand and supply of cultural ecosystem services: Use of geotagged photos to map the aesthetic value of landscapes in Hokkaido. *Ecosystem services*, 24, 68-78. 9 Haziran 2024 tarihinde <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2212041616301395> adresinden erişildi.